

København den 1. oktober 2004

Den nordiske arbejdsgruppe for Miljøovervågning og -data (NMD) ARBEJDSPROGRAM 2005

1. Sammenfatning af arbejdsprogrammet

NMD ser sin vigtigste rolle som at skabe bidrag til udviklingen af den nordiske miljøovervågning. Herunder at udvikle bedre fælles nordiske overvågnings- og kortlægningsmetoder, forbedre metoder til dataanalyse samt formidle denne viden. Dette gøres gennem gruppens projektstøtte. Centralt for alle gruppens projekter er målet om at skabe nordisk nytte - det vil sige skabe en merværdi af det nordiske samarbejde, og skabe resultater som landene ikke kunne skabe hver for sig. For en uddybende forklaring af gruppens overordnede prioriteringer m.m. henvises til 'Platformen for gruppens arbejde' som offentliggøres på arbejdsgruppens hjemmeside i første kvartal af 2005.

NMD's arbejdsprogram for 2005 kan inddrages i tre overordnede temaer. Under hvert tema støtter NMD en række projekter. De overordnede temaer er 1) biologisk mangfoldighed, 2) organiske miljøgifte og 3) Vandrammedirektivet. Herunder følger en kort beskrivelse af indsatsen under de tre temaer.

Biologisk mangfoldighed

Der er et øget nationalt og internationalt krav om kendskab til status og udvikling i den biologiske mangfoldighed, ikke mindst i forhold til målet om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed inden 2010. Koordinering af overvågningen i EU-regi er mangelfuld - NMD ser det derfor som sin opgave at gennemføre projekter med sigte på udvikling af fælles nordiske overvågningsmetoder, egnede indikatorer og fælles referencer. NMD vil i 2005:

- Starte opbygningen et nordisk forum for udveksling af viden og metoder rettet mod at udvikle egnede klassifikations- og kortlægningsmetoder for nordiske naturtyper, herunder også metoder til tilstandsvurdering af nordiske naturtyper
- Udnytte eksisterende data til at opstille overvågningsmetoder og udarbejde enkle indikatorer, som også er brugbare i relation til 2010 målet. Der tages udgangspunkt i et område, hvor der er data tilgængelige - en række fuglearter.
- Støtte arbejdet med at etablere et netværk/en portal til spredning af information om 'invasive alien species' (IAS).
- Starte udviklingen af rammerne for en genetisk monitoring for truede arter i Norden.

Organiske miljøgifte

Der ligger en stor fælles nordisk og international udfordring i arbejdet med de organiske miljøgifte, særligt med henblik på at udvikle rationelle og relevante metoder til at overvåge udviklingen af de mange stoffer, stofgrupper og produkter. NMD vil i 2005:

- Gennemføre en screening for en aktuell stofgruppe, og som led i arbejdet udarbejde et forslag til udformningen af et eventuelt overvågningsprogram.
- Bruge biomarkører til at vurdere miljøtilstanden i de Vestnordiske havområder samt i Østersøen, med særligt fokus på POP'er.
- Som en del af et større LIFE NATURE projekt bidrage til, at indsamle information om forureningen og udledningen af farlige stoffer til de beskyttede havområder i den østlige del af Østersøen.

Vandrammedirektivet

NMD har via AU's beslutning i april måned 2003 fået kompetence til at iværksætte projekter i relation til Vandrammedirektivet (VRD). NMD vil tilstræbe samarbejde også på dette område, hvilket også afspejler sig i de konkrete projekter.

Implementeringen af VRD skal udføres af de enkelte medlemslande. En nordisk støtte til projekter relateret til VRD vil således kunne bidrage til udviklingen af sammenlignelige systemer og fremgangsmåder i landene. NMD vil i 2005:

- Udnytte de erfaringer der er skabt gennem det tidligere arbejde vedr. udvikling af fælles kernetyper og interkalibrering i det videre arbejde med udvælgelsen af referencestationer.
- Udvikle en metodisk ramme til bestemmelse af kvalitetsklasser i brak- og kystvande.
- Fastlægge referenceforhold for næringsstofbelastningen i kystnære områder.
- Bidrage til at evaluere og harmonisere anvendelsen af geografiske informationssystemer (GIS) samt georelaterede data til identifikation, udbredelse og klassificering af hav- og kysthabitater.

2. Opfyldelse af MHP's mål

NMD's aktiviteter falder i 2005 under tre af det nye Miljøhandlingsprogram's fire temaer. Det er temaerne 'Miljø og sundhed', 'Havet' og 'Natur, kulturmiljø og friluftsliv'. Herunder skitseres mere konkret, hvilke målsætninger NMD's arbejde i 2005 bidrager til at opfylde.

Miljø og sundhed

Via et projekt der har til formål, at gennemføre screeninger af udvalgte kemiske stofgrupper, bidrager NMD til følgende målsætning: *"For at forhindre, at der på grund af manglende viden opstår skader på menneskers sundhed eller på miljøet, skal der skabes en bredere viden om alle kemikalier i brug. Der skal arbejdes videre med udvikling af metoder/databaser til overvågning og risikovurdering. ... Forøgelsen af mængden af tilgængelig information om kemiske stoffers egenskaber og forekomst i samfundet vil være et vigtigt resultat af arbejdet."* NMD har pointeret overfor projektgruppen, at arbejdet skal munde ud i anbefalinger vedr. fremtidig overvågning af de screenede stoffer.

Havet

NMD støtter et projekt, der har til formål at skabe øget tilgængelighed til data og information om Invasive Alien Species, og bidrager gennem dette projekt til målsætningen om at *"Beskytte et repræsentativt udvalg af forskellige marine naturtyper og hindre introduktion og spredning af skadelige og fremmede arter."*

NMD støtter et projekt med det formål at kortlægge forureningssituationen (særligt POP'er) i de Vestnordiske havområder samt i Østersøen, ved hjælp af biomarkører. Projektet bidrager således med kendskab til miljøtilstanden i dag, og kan derfor betragtes som en forudsætning for *"At bidrage til at tilførslen af farlige stoffer til de nordiske havområder reduceres inden 2020, så indholdet af farlige stoffer ikke overskrider baggrundsniveauer for naturlige stoffer, og så menneskeskabte stoffer reduceres til nær nul."*

Natur, kulturmiljø og friluftsliv

NMD forventer i slutningen af 2004 at igangsætte to projekter om hhv. "Samordning av Nordisk overvåking av et utvalg av terrestre vertebrater" og "Indikatorer for tilstand og udvikling af nordiske naturtyper". Disse projekter vil løbe videre i 2005. Projekterne er begge tæt koblet til følgende målsætning i det nye Miljøhandlingsprogram: *"Arbejdet med at kortlægge status for udvalgte arter, artsgrupper og biotoper og arbejdet med evaluering af udviklingsforløb og tendenser vil være vigtigt for at kunne beskrive, hvordan 2010-målet nås. Med særlig vægt på karakteristiske nordiske naturtyper og arter vil der blive arbejdet for at etablere et nordisk forum for erfaringsudveksling specielt vedrørende udvikling af egnede indikatorer og overvågningsmetoder af særlige nordiske eksempler på beskyttelseskrævende arter og naturtyper."*

NMD støtter flere projekter relateret til Vandrammedirektivet, og vil gennem dette arbejde blandt andet bidrage til: målsætningen om, at *"Der skal arbejdes med implementeringen af EU's vandrammedirektiv, hvor en særlig nordisk opgave kan være at udvikle overvågningsmetoder og metoder til identifikation af de vandområder, som skal overvåges."*

Konkret arbejdes f.eks. med at fastlægge referenceforhold for næringsstofbelastningen i kystnære områder, og NMD bidrager dermed til målsætningen i forbindelse med fokusområdet 'Eutrofiering' om at *"Viden om referenceforhold og klassifikationssystemer vil blive opsamlet, og modeller vedrørende kobling mellem kilder, tilførselsberegninger og tilstandsmålinger i recipienterne vil blive udviklet."*

Endvidere vil NMD gennem støtte til et projekt om monitorering af de genetiske ressourcer set i relation til biologisk mangfoldighed bidrage til målsætningen om, at *"De nordiske lande vil bevare og anvende de genetiske ressourcer på en bæredygtig måde samt fremme en global retfærdig fordeling af nytten af de genetiske ressourcer."*

Endelig støtter NMD også et projekt med det mål at evaluere og harmonisere anvendelsen af geografiske informationssystemer (GIS) samt georelaterede data til identifikation, udbredelse og klassificering af hav- og kysthabitater. Gennem dette projekt styrkes de nordiske landes arbejde i forbindelse med implementeringen af en række af de internationale konventioner og direktiver som nævnes i Miljøhandlingsprogrammet 2005-08, f.eks. habitat- og Vandrammedirektivet, og Biodiversitetskonventionen.

3. Gruppens konkrete aktiviteter som skal forelægges EK-M og MR-M

Ingen som er kendte på nuværende tidspunkt.

4. Gruppens konkrete indspil til internationale forhandlinger

De NMD finansierede projekters væsentligste input i internationale forhandlinger, møder osv. forventes at være:

- Projektgruppen bag projektet "Defining reference conditions for coastal areas in the Baltic Sea for the Water Framework Directive (DEFINE)" vil arbejde sammen med det EU finansierede projekt "Characterisation of the Baltic Sea Ecosystem: Dynamics and Function of Coastal Types (CHARM)" om at sammenligne og harmonisere reference tilstanden. Dette arbejde forventes dog først tilendebragt i løbet af 2006.
- Via et projekt med titlen "A comparative assessment of persistent organic pollutants and their metabolites, with emphasis on non-traditional contaminants, in the West-Nordic and the Baltic Proper environments" opbygges viden om organiske miljøgifte og ophobning i fugleæg. Denne viden vil kunne udgøre et godt vidgrundlag for de nordiske repræsentanters arbejde i OSPAR og ICES. Særligt i forhold til arbejdet i Environmental Assessment and Monitoring Committee (ASMO) under OSPAR, vil viden fra den ovennævnte projekt finde relevans, idet ASMO blandt andet arbejder med at fastlægge miljøkvalitetsmål med hensyn til indholdet af giftstoffer i havfugle æg.
- Screeningsdata for nye miljø og/eller sundhedsskadelige stoffer er kraftigt efterspurgt i forhold til internationale fora eller konventioner som f.eks. LRTAP, AMAP og OSPAR. Sådanne data frembringes via et samarbejdsprojekt mellem NMD og Kemikaliegruppen.
- Projekterne "Samordning av Nordisk overvåking av et utvalg av terrestre vertebrater" og "Indikatorer for tilstand og udvikling af nordiske naturtyper" vil bidrage til udvikling af indikatorer, der kan understøtte de nordiske landes internationale arbejde med indikatorudvikling i relation til EU's habitatdirektiv og OECD.
- Projektet "Development of the Nordic/Baltic Network on Invasive Species (NOBANIS)" danner ikke som sådan grundlag for nordisk holdning i internationale forhandlinger. I stedet vil resultaterne udgøre en del af den nordiske implementering samt rapportering i relation til internationale konventioner m.m., der eksplicit nævner behovet for regionalt samarbejde (CBD COP/6, HELCOM, IMO, RAMSAR and Bern Conventions).

5. Informationsvirksomhed

Flere af de projekter NMD har valgt at støtte i 2005 forløber over flere år. Disse projekters informationsvirksomhed er derfor henlagt til de kommende år.

For følgende projekter forventer NMD, at offentliggøre rapporter eller anden information i 2005:

- Projektet "A comparative assessment of persistent organic pollutants and their metabolites, with emphasis on non-traditional contaminants, in the West-Nordic and the Baltic Proper environments (CAPNE)" afsluttes først i 2006, hvor en TemaNord rapport skal udgives. I løbet af året 2005 forventer projektgruppen imidlertid at udgive en eller flere videnskabelige artikler i internationale tidsskrifter (f.eks. Ambio, Environmental Science and Technology og

Environmental Chemistry and Toxicology). Disse artikler skal bidrage til at sprede resultaterne internationalt.

- ”Nordisk samarbejde om screening af helse- og miljøfarlige organiske kemikalier” har været støttet af kemikaliegruppen og NMD siden 2001. Der har siden 2002 været udgivet en årlig rapport der beskriver det forgange års resultater. I 2005 offentliggøres således en rapport med tilhørende pressemeddelelse om gruppens arbejde med Siloxaner. Det er i udgangspunktet de deltagende personers ansvar at gøre resultaterne kendte i hjemlandet. Endvidere vil alle data skabt via projektet blive gjort tilgængelige for landene til videre brug. Endelig vil projektgruppen i samråd med Kemikaliegruppen videreformidle resultaterne til relevante internationale fora. NMD har overfor gruppen understreget, at screeningen bør munde ud i anbefalinger om, hvorvidt de screenede stoffer bør indgå i en systematisk overvågning, og i givet fald hvordan.
- I projektet “Development of the Nordic/Baltic Network on Invasive Species (NOBANIS)” er der allerede på nuværende tidspunkt oprette en hjemmeside (www.sns.dk/nobanis). På denne hjemmeside offentliggøres løbende materiale og resultater fra projektgruppen.

6. Samarbejde med andre grupper og sektorer

NMD's nuværende mandat sætter den særlige betingelse, for alle projekter NMD ønsker at opstarte, at det skal ske i samarbejde med mindst en anden arbejdsgruppe. Det fremgår af de konkrete projekter nævnt i dette arbejdsprogram, at NMD i 2005 vil få et bredt samarbejde med flere arbejdsgrupper. Således lægges der op til samarbejde med både Kemikaliegruppen, Hav- og luftgruppen, Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen samt Miljø- og fiskerigruppen.

Fordelen ved dette samarbejde er, at flere arbejdsgrupper og dermed fagfolk med forskellige kompetencer gransker projektansøgninger, - planer og –resultater. For arbejdsgrupperne er samarbejdet nyttigt i forhold til at sikre, at der udveksles information og ideer til projekter.

NMD vil også i 2005 arbejde for, at der skabes så klare retningslinjer for samarbejdet, som det er muligt. Dette indebærer, at det før projektstart aftales hvordan økonomien håndteres – typisk således at kun én gruppe udbetaler midler til projektgruppen. Det skal ligeledes før projektets start aftales hvorledes, der kan sikres en forankring/et ejerskab til projektet i alle de grupper som finansierer. Endelig er det vigtigt at samarbejdsprojekter ikke opleves som tunge og bureaukratiske for projektleder/projektgruppe. Et første skridt for at sikre dette er, at én gruppe håndterer al kontakt til projektet.

NMD vil ligeledes i 2005 tage initiativ til afholdelse af et fællesmøde med mindst én anden arbejdsgruppe, for på denne måde at styrke udviklingen af nye fælles projektideer. Specifikt arbejdes for, at der kan afholdes et møde sammen med Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen da der særligt med hensyn til biologisk mangfoldighed og 2010 målet er behov for og fælles interesser i et styrket samarbejde.

7. Projektkatalog

Der henvises til det samlede projektkatalog på hjemmesiden (www.norden.org), hvor projekterne beskrives. Projektkataloget opdateres i første kvartal af 2005.

8. Gruppens sammensætning

NMD gruppens forventede sammensætning for 2005 er som følger:

Jon Barikmo, Norge
 Yngve Brodin, Sverige
 Maria Dam, Færøerne
 Jesper Fredshavn, Danmark (Formand)
 Jesper Hansen, Danmark (Sekretær)
 Gunnar Steinn Jónsson, Island
 Øystein Nesje, Norge
 Manuela Notter, Sverige
 Tapani Säynätkari, Finland
 Mikael Wennström, Åland

Øvrige oplysninger om gruppen herunder gruppens mandat kan findes på Nordisk Ministerråds hjemmeside; www.norden.org.

9. Budget for arbejdsprogram

Økonomisk status for 2004

Alle beløb i 1.000 DKK	
Totalt disponerede midler i 2004	4.060
Forbrug pr. 1. oktober 2004	1942
Forventet forbrug oktober - december 2004	1374
Overføres til projekter 2005	600
Forventet samlet forbrug	3.916
Bevilling 2004 + overførte midler fra 2003	3.703
Frie midler 2004	-213

Det ses af ovenstående økonomiske status, at NMD ikke har frie midler til rådighed i 2004. Med udgangspunkt i 'Forventet samlet forbrug af disponerede midler' har NMD gruppen i 2004 en overbudgettering på 213.000 DKK. For uddybende oplysninger om den økonomiske status for NMD gruppens aktiviteter pr. 1. oktober 2004 se bilag 1.

Oversigt over projekter der ønskes støttet i 2005

Alle beløb i 1.000 DKK				
Projekt	Start-/slutår	Forventet 2005	Forventet 2006	Søjle
Biologisk mangfoldighed				
29/03 Development of the Nordic/Baltic Network on Invasive Species (NOBANIS)	2004/2006	150	200	Norden: 35% Nærområd.: 35% EU/intern.: 30%
19/04 Indikatorer for tilstand og udvikling af nordiske naturtyper – til brug i formidlingen af data fra kortlægning og overvågning. Indicators on status and development of nordic habitats.	2004/2005	500 ³	0	Norden: 60% Nærområd.: EU/intern.: 40%
38/04 Genetic monitoring framework and	2005/	250 ⁴	250	Norden: 80%

conservation status				Nærområd.: EU/intern.: 20%
Organiske miljøgifte				
23/04 A comparative assessment of persistent organic pollutants and their metabolites, with emphasis on non-traditional contaminants, in the West-Nordic and the Baltic Proper environments (CAPNE)	2004/2006	308	308	Norden: 80% Nærområd.: 0 % EU/intern.: 20%
25/04 Nordisk samarbeid om screening av helse- og miljøfarlige organiske kjemikalier	2005/2005	350	0	Norden: 80% Nærområd.: 0% EU/intern.: 20%
32/04 Assessment of impact from transboundary and local pollution on marine protected areas in Estonia, Latvia and Lithuania	2005/2006	188 ²	188	Norden: 10% Nærområd.: 80% EU/intern.:10%
Vandrammedirektivet				
22/04 Defining reference conditions for coastal areas in the Baltic Sea for the Water Framework Directive (DEFINE).	2004/2006	200	200	Norden: 35% Nærområd.: 35% EU/intern.: 30%
24/04 Estuarine QUALity classes for Water Framework Directive indicators (EQUAL)	2004/2006	370	370	Norden: 35% Nærområd.: 35% EU/intern.: 30%
30/04 Anvendelsen af geografiske analyser til identifikation og kortlægning af nordiske hav- og kysthabitater	2005/2006	153 ¹	179	Norden: 80% Nærområd.: EU/intern.: 20%
4704 Samordning av interkalibrering, referansestasjoner og overvåkningsmetoder i Norden, jfr EU's vannrammedirektiv	2002/2005	250	0	Norden: 75 % Nærområd.: 0% EU/intern.: 25%
NMD Sekretariatet		510	510	
Total		3.229		
Forventet overført fra 2004		-213		
Budgetbehov i 2005		3.442		

1) NMD forventer, at gennemføre dette som et samarbejdsprojekt mellem NFK, MiFi og NMD. NFK ønsker at støtte med 1/3 såfremt MiFi støtter projektet. MiFi behandler først ansøgningen til februar, men er umiddelbart positive overfor projektideen.

2) Dette projekt, som udgør et 'sub-projekt' i et større LIFE NATURE projekt, indgår i NMD's arbejdsprogram med det fulde beløb, da det ikke har været muligt at indhente kommentarer fra de øvrige arbejdsgrupper. Miljø og Fiskeri gruppen behandler ansøgningen på deres møde i februar 2005 og Hav og Luftgruppen indhenter kommentarer hurtigst muligt. NMD lægger således i dette projekt op til et fagligt samarbejde med de to grupper, men ønsker selv at påtage sig den fulde finansiering.

3) NMD afventer accept fra AU til at igangsætte projektet. Projektet forventes igangsat i slutningen af 2004 og fortsættes således i 2005. Projektet videreføres således kun i 2005 såfremt AU giver sin accept.

4) NMD forventer at gennemføre dette som et samarbejdsprojekt med NFK og Genressourcerådet. Foreløbigt har arbejdsgrupperne kun modtaget og behandlet et 'letter of intent'. Alle grupper er positive overfor projektet, og der indhentes hurtigst muligt en konkret ansøgning. Da NFK ikke har

kunnet afsætte midler til projektet på forhånd deles finansieringen 50/50 mellem Genressourcerådet og NMD.

Budgettet fordelt på søjler

I budgettet fordelt på søjler medtages ikke udgifterne til NMD sekretariatet.

Søjle	1000 DKK	%-fordeling
Norden	1607,1	59%
Nærområderne	402,4	15%
EU/internationalt	709,5	26%
Total	2719	100%

NMD sekretariatet

Alle beløb er i 1000 DKK	
Løn, pension administrative udgifter, ferie mm.	440
Rejseaktiviteter	50
Mødeafholdelse mm.	20
Total	510

Totale rejseomkostninger

De totale rejseomkostninger for 2005 vurderes at være ca. 310.000 DKK inkl. NMD sekretariatets egne rejseomkostninger. Dette svarer til ca. 9,6% af det samlede budget.

Økonomisk status for NMD's virksomhed - 1. Oktober 2004

Alle beløb i 1.000 DKK				
	Disponeret 2004	Forbrug pr. 1. okt. 2004	For. forbrug okt.- dec. 2004	Oveføres til projektet 2005
Biologisk mangfoldighed				
Nordic/Baltic Network on Invasive Species (NOBANIS)	150	150	0	0
Indikatorarter og overvågningsmetoder	335	-	100	235
Naturtyper, kortlægnings- og overvågningsmetoder	450	-	135	315
Pilot study on indicators for genetic diversity	10	0	10	0
Organiske miljøgifte				
A comparative assessment of persistent organic pollutants...(CAPNE)	308	102	206	0
Screening av helse- og miljøfarlige oragniske kemikalier	380	380	0	0
Vandrammedirektivet				
Estuarine QUALity classes for WFD indicators (EQUAL)	370	89	281	0
Defining reference conditions for coastal areas in the Baltic (DEFINE)	200	200	0	0
Development of the system of Nordic Core types of Rivers and Lakes	350	28	272	50
Ikke afsluttede projekter fra 2003				
Lake Core Types	71	2	10	0
Nordlam+	100	36	64	0
Screening	350	350	0	0
Less Sensitive Areas	80	0	80	0
Naturkvalitet	70	70	0	0
EMEP	15	15	0	0
Sjöfugl i det arktiske Norden: Database for sjöfuglkolonier	100	100	0	0
Miljøovervåking av Ferdselsslitasje	65	64	16	0
Habitatworkshop	100	70	30	0
PRTR	16	0	16	0
NMD Sekretariatet	540	286	154	0
Sum		1942	1374	600
Disponeret totalt 2004	4060			
Forventet forbrug af de disponerede midler				3916
Overført fra 2003	955			
Bevilling 2004	2748			
Indtægter totalt 2004	3703			
Balance 2004	-357			-213